

ОКРЕМІ АСПЕКТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ З ПОСЛУГАМИ: НА ШЛЯХУ ДО ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто тіньові схеми зовнішньоекономічних операцій з послугами та методологічні питання бухгалтерського обліку експортно-імпортних операцій послугами

Актуальність теми. Сфера послуг є сектором економіки, який під впливом науково-технічного прогресу постійно розширюється та змінюється, і на початок 2009 р. є однією із найприбутковіших галузей економічної діяльності в Україні в секторі послуг підприємцям (рис. 1).

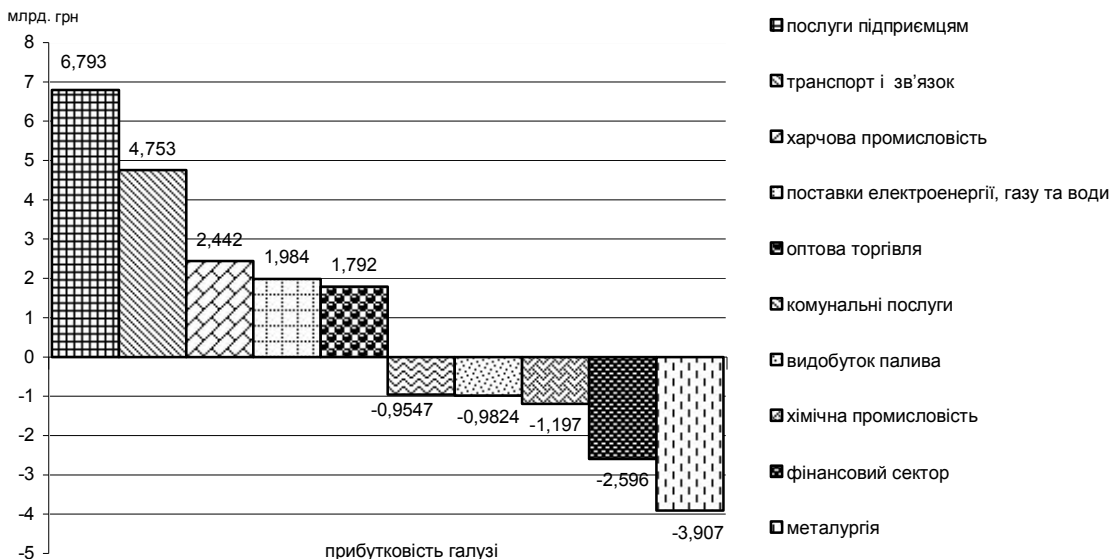

Рис. 1. Найприбутковіші та найзбитковіші галузі економіки *

Джерело: [26, с. 3]

Аналіз показників експортно-імпортних обсягів торгівлі (табл. 1) дозволяє зробити висновки про те, що при загальному від'ємному сальдо зовнішньоторговельного балансу та при тенденції до зменшення обсягів імпорту та експорту в 2009 році порівняно з 2008 роком, сальдо торгівлі послугами є позитивним, і складає 4352 млн. дол. США в минулому році та 5273,3 млн. дол. США в 2008 році.

Показовим є той факт, що перше місце серед імпортерів послуг України є Кіпр, який має статус офшорної зони. Динаміка імпорту послуг з цієї країни щороку зростає. Найбільше він зріс у 2008р. порівняно з 2007 р. – на 70 % – становить 661444,8 тис. дол. США.

Таблиця 1. Показники зовнішньоторговельного балансу України, млн. дол. США*

Показник	Експорт		Відхилення		Імпорт		Відхилення		Сальдо	
	2008 р.	2009 р.	тис. дол. США	%	2008 р.	2009 р.	тис. дол. США	%	2008 р.	2009 р.
Загальний експорт імпорт, всього	78695,7	49223,7	-29742	-37,5	92003,3	50604,4	-41398,9	-45,0	-13307,6	-1380,7
в тому числі: товари	66954,4	39702,9	-27251,5	-40,7	85535,3	45435,6	-40099,7	-46,9	-18580,9	-5732,7
послуги	11741,3	9520,8	-2220,5	-18,9	6468,0	5168,8	-1299,2	-20,1	5273,3	4352,0

*Джерело: згруповано на основі [9]

Основною складовою структури імпорту в 2009 р. були фінансові послуги, їх частка склала 26 % (рис. 2).

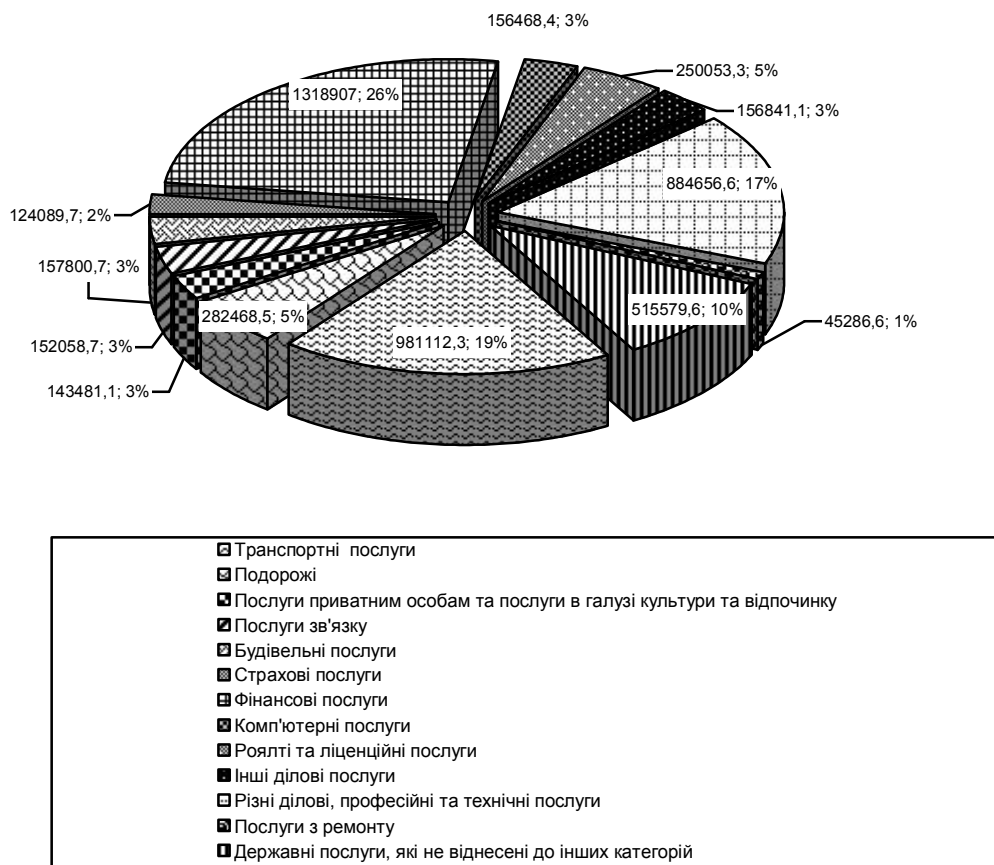

Рис. 2. Структура імпорту за видами послуг в 2009р. (тис. дол. США) *

*Джерело: згруповано на основі [9]

Збільшення обсягів фінансових послуг були викликані залученням кредитних коштів, а також переказами грошових коштів, оскільки значна частина українців перебуває за межами держави та використовує послуги фінансових посередників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження питань, пов'язаних з особливостями обліку зовнішньоекономічної діяльності в сфері послуг, здійснювали Т. Абрамцова [1], І. Беланова [2], О. Бондарева [3], В. Вінцевич [5], Є.М. Воронова [28], О. Ключник [12], Г. Корнійчук [13], А.А. Мазараки [28], В.Є. Новицький [21], О. Орлова [22], Н. Привалова [27], Н. Харченко [32], Г. Чернишова [33], І.В. Чаус [28] та інші.

До найактуальніших питань обліку послуг в зовнішньоекономічній діяльності відносяться особливості оподаткування послуг ПДВ та податком на прибуток. Саме ці питання розглядаються у працях Л. Гавелі [6], К. Давидової [7], С. Дроботті [8], Л. Карпова [10], І. Киян [11], Д. Костюк [14], Л. Краснокутської [15], І. Лашко [17], Д. Михайленка [20], М. Пашкур [24], І. Солодченка [29], О. Шарової [34], Л. Щербини [35]. Дискусійним питанням є наявність у податковому законодавстві двох термінів "місце поставки" та "місце надання" для оподаткування послуг. Їх визначення є однією із підстав для протилежного трактування обов'язку платників ПДВ нараховувати цей податок.

Постановка проблеми. Включення до зовнішньоекономічної діяльності великої кількості українських підприємств у сфері послуг надає перспективи для розвитку економіки країни. Проте, поруч

із позитивними наслідками співпраці нашої держави з іншими країнами існує низка факторів, що не лише не дозволяють економіці розвиватися, а й сприяють збільшенню рівня її тінізації.

Оскільки основним джерелом інформації про діяльність суб'єктів господарювання є дані бухгалтерського обліку, то саме за допомогою неврахованих в обліку операцій, що відбуваються, або навпаки, при відображенні в ньому операцій, які фактично не здійснювались, можна приховати реальний фінансовий стан діяльності підприємства, що сприяє розвитку тіньової економіки. І якщо законність відображення в обліку операцій, що виникають при придбанні та реалізації товарно-матеріальних цінностей, можна перевірити контролюючими органами за допомогою методів господарського контролю, то операції з фактичного надання та отримання послуг, перевірити досить важко, а в більшості випадків – неможливо.

Актуальність оголошеної теми посилюється тим, що послуги в сфері зовнішньоекономічної діяльності пронизують численні схеми тіньового капіталообігу у вигляді неповернення валютної виручки з-за кордону, проведення псевдоекспортних та псевдоімпортних операцій, перерахування валютної виручки в офшорні зони, на підставі фірми українських резидентів за кордоном тощо.

Всі безготівкові операції здійснюються через установи банківської системи і досить ефективно контролюються фінансовими та податковими органами. Обіг готівки значною мірою є тіньовим та безконтрольним, у зв'язку з чим на неї існує незадоволений попит з боку тіньової економіки, яка у великому обсязі використовує

готівку у тінювих операціях. Ця обставина призводить до того, що готівка на грошовому ринку стає дорожчою, ніж безготівкові кошти, на цьому ґрунті виникає ціла індустрія для тінювого обслуговування цієї специфічної потреби – індустрія тінювої конвертації безготівкових коштів у готівку [25].

За влучним висловом Латова Ю.В. та Ковальова С.І. [16], ігри обміну дозволяють відводити в тінь частину фінансових потоків і майна, балансує на межі законних

і незаконних дій. Так, при фіктивних операціях фінансові документи відображають неіснуючий рух продуктів і послуг між підприємством і посередником або підставною фірмою. Наприклад, замовляються уявні маркетингові послуги, здійснюється псевдоекспорт, що дозволяє повернути податок на додану вартість.

Це пояснюється специфічними властивостями послуг, які є предметом зовнішньоекономічних договорів (рис. 3).

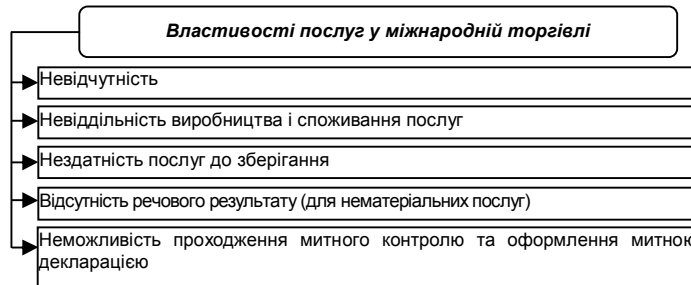

Рис. 3. Властивості послуг у міжнародній торгівлі

Встановлені властивості послуг сприяють широкому їх використанню у різних тінювих схемах.

Струк О. описує схему, за якої фізична особа в Панамі стає право власником об'єкта інтелектуальної власності (наприклад, торговельної марки) і передає субліцензію кіпрській фірмі, яка у свою чергу надає її українському суб'єктові господарської діяльності. Виплачуючи роялті, підприємство, зареєстроване в Україні, фактично виводить частину прибутку за кордон та оптимізує рівень оподаткування на батьківщині, списуючи ліцензійний платіж на витрати [30].

Найчастіше предметом зовнішньоекономічних договорів є надання консультативних послуг, розробка інтернет-сайтів, маркетингові послуги тощо [31].

Проте не менш поширеними є операції з надання послуг у схемах тінзації економіки і в межах України. Зокрема, широкого розповсюдження за останнє десятиріччя набули послуги, що надаються конвертаційними центрами. Про це свідчать дані, наведені начальником Головного управління податкової міліції ДПА України Г. Лісовим, який зазначив, що за 2009 р. працівниками податкової міліції виявлено та припинено діяльність 225 конвертаційних центрів. Вилучено і заблоковано на рахунках фіктивних підприємств 121,3 млн. грн. (у 2008 р. – 35,3 млн. грн.) [18].

Наприклад, так, у 2009 році працівниками податкової міліції припинено діяльність конвертаційного центру в Сумах, що діяв під прикриттям приватного науково-виробничого підприємства. За час діяльності на його рахунки надійшло понад 5 мільйонів гривень в рахунок оплати за нібито проведені ремонтні роботи, які були переведені в готівку та використані у тінювому обігу з

формуванням податкового кредиту. При цьому не склалися ні акти, ні податкові накладні [4].

Управлінням податкової міліції Державної податкової адміністрації Волинської області викрито діяльність двох конвертаційних центрів [19]. Загальний обсяг незаконно переведених у готівку через ці "конверти" коштів перевищує 5 мільйонів гривень [19]. Організатором конвертаційних центрів став приватний підприємець із Луцька. Як платник податків, він зареєструвався в одній із районних податкових інспекцій області. Його діяльність була спрямована на переведення в готівку коштів кількох волинських підприємств. Схема конвертування готівки полягала в тому, що підприємства нібито замовляли надання транспортних послуг саме цьому приватному підприємцю. Однак жодних транспортних засобів ні у власності, ні в оренді підприємця не має – такий факт встановлено слідством.

Конвертаційними центрами є структури, які отримують безготівкові кошти від клієнтів під фіктивні контракти, а віддають їм гроші готівкою (переважно під надання послуг) за певний відсоток суми. З отриманої таким чином готівкової чорної каси виплачуються зарплати "в конвертах", сплачуються хабарі і відшкодовуються витрати, які легальним шляхом відшкодувати або неможливо або дуже складно з адміністративної точки зору [36].

Викладення основного матеріалу дослідження. Нематеріальний характер послуг зумовлює специфічність їх оподаткування. Наочне відображення найпоширеніших проблемних питань, які виникають при оподаткуванні послуг податком на додану вартість, представлено на рис. 4.

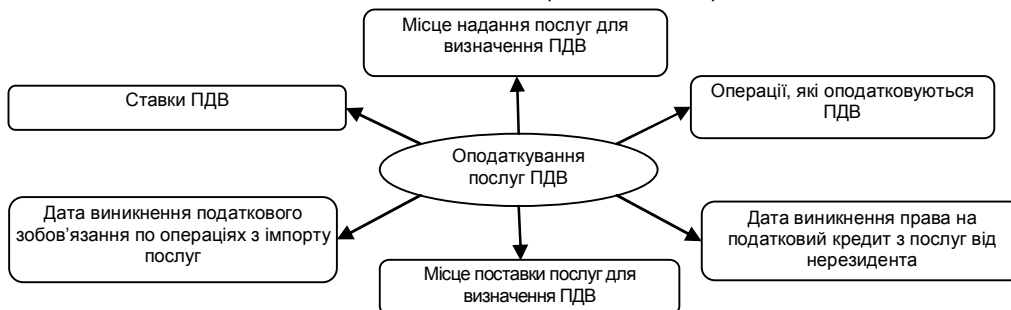

Рис. 4. Ключові питання з оподаткування послуг ПДВ у сфері ЗЕД

Українське законодавство встановлює певні особливості для зовнішньоекономічних операцій, предметом яких є послуги (табл. 2).

Таблиця 2. Вимоги чинного законодавства щодо документального підтвердження здійснення господарських операцій

№ з/п	Назва документу, дата та номер затвердження	Скорочена назва документу	Стаття	Зміст статті
1	Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.99р.	Закон № 996	п. 1 ст. 9	Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій
2	Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 22.05.97 р. № 283/97-ВР	Закон про податок на прибуток	абз. 4 пп.5.3.9 ст.5	Не належать до складу валових витрат будь-які витрати, не підтвержені відповідними розрахунковими документами, обов'язковість ведення і зберігання яких передбачена правилами ведення податкового обліку
			пп.11.3.1	Датою збільшення валового доходу для робіт або послуг вважається дата фактичного надання результатів робіт або послуг платником податків (якщо це перша подія)
			пп. 11.2.1	Датою збільшення валових витрат для робіт або послуг є дата фактичного отримання платником податків результатів робіт або послуг (якщо це перша подія)
3	Закон України "Про податок на додану вартість" від 03.04.97 р. № 168/97-ВР	Закон про ПДВ	пп. 7.3.1 ст. 7	Датою виникнення податкових зобов'язань з поставки робіт або послуг вважається дата оформлення документа, який підтверджує факт наданих послуг (якщо це перша подія)
			пп. 7.3.6 ст. 7	Датою виникнення податкових зобов'язань при імпорті послуг є дата оформлення документа, що засвідчує факт виконання надання послуг нерезидентом (якщо це перша подія)
			абз. 2 пп. 4.3	Вартість послуг, які поставляються нерезидентом та є базою оподаткування, перераховується в українські гривні за валютним (обмінним курсом) НБУ, що діяв на кінець операційного дня, що передує дню в якому було складено акт, який засвідчує факт отримання послуг
4	Закон України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті" від 23.09.94 р. № 185/94-ВР	Закон № 185	ст. 1	У разі експорту послуг виручка резидентів в іноземній валюті підлягає зарахуванню на їх валютні рахунки в уповноважених банках у терміни виплати заборгованостей, указані в контрактах, але не пізніше 90 календарних днів з моменту підписання акта або іншого документу, який підтверджує надання послуг. Відлік цього терміну розрахунків починається з наступного календарного дня після дня підписання акта. Аналогічний порядок зарахування виручки і при імпорті послуг
5	Закон України "Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності" від 23.12.98 р. № 351-XIV	Закон № 351	ч. 4 ст. 3	Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України, що здійснюють експорт або імпорт робіт, послуг за бартерним договором, зобов'язані протягом п'яти робочих днів з дня підписання акта, або іншого документу, який засвідчує факт виконання робіт чи надання послуг, повідомити про цей факт органам ДПС

Як бачимо, Закон "Про ПДВ" в окремих випадках прямо пов'язує моменти виникнення податкових зобов'язань з датою складання документа, який підтверджує факт надання послуг.

На відміну від Закону "Про ПДВ", у Законі "Про оподаткування прибутку підприємств" йдеться про фактичне надання послуг, а не про дату підписання документа.

Це потребує розробки двох шкал подій (для виконавця та для замовника послуг), настання яких пов'язане з оформленням акта наданих послуг.

Відповідно до шкали подій для виконавця послуг, відображеної на рис. 5, дата оформлення та підписання акта наданих послуг є датою: здійснення господарської операції, збільшення валових доходів (якщо така дата є першою подією), виникнення податкових зобов'язань (якщо така дата є першою подією). На цю ж дату операції з надання послуг, визнання доходів та нарахування ПДВ відображаються на рахунках бухгалтерського обліку.

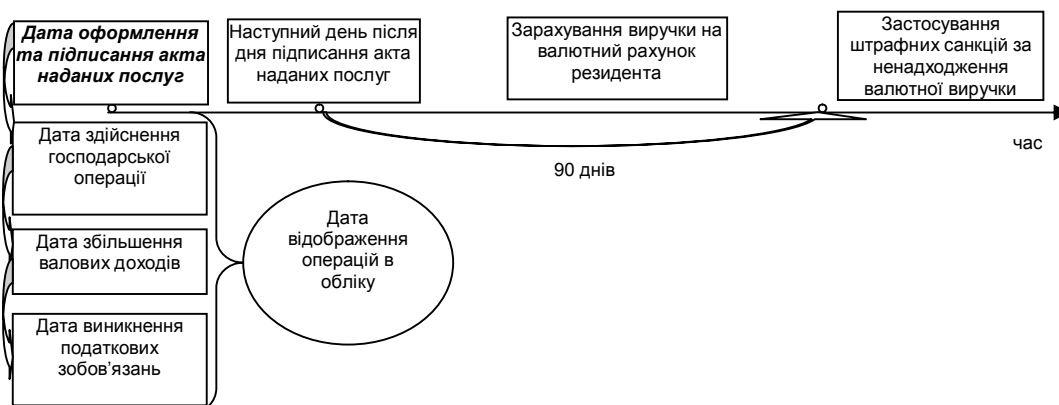

Рис. 5. Порядок настання подій, пов'язаних з оформленням акта наданих послуг (для виконавця послуг)

Від дати оформлення та підписання акта наданих послуг у разі експорту послуг виручка резидентів в іноземній валюті підлягає зарахуванню на їх валютні рахунки в уповноважених банках у терміни виплати заборгованостей, указані в контрактах, але не пізніше 90

календарних днів з моменту підписання акта або іншого документу, який підтверджує надання послуг. Відлік цього терміну розрахунків починається з наступного календарного дня після дня підписання акта.

Якщо нерезидент не розрахувався за надані йому послуги, то дата підписання акта є підставою для можливого застосування штрафів за ненадходження валютної виручки по закінченню терміну 90 календарних днів.

Для замовника послуг (рис. 6) дата оформлення та підписання акта наданих послуг є датою здійснення

господарської операції та датою збільшення валових витрат (якщо така дата є першою подією). На цю ж дату операції з надання послуг та нарахування витрат відображаються на рахунках бухгалтерського обліку. Проте, акт наданих послуг не є підставою для нарахування податкового кредиту з ПДВ.

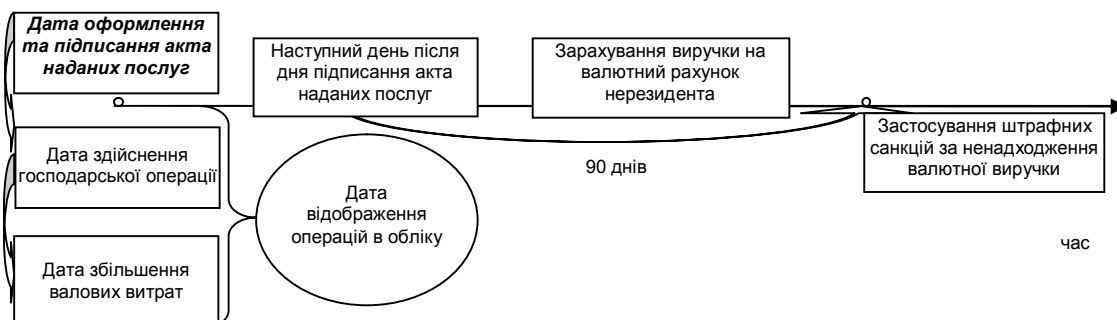

Рис. 6. Порядок настання подій, пов'язаних з оформленням акта наданих послуг (для замовника послуг)

Не менш важливим є акт і в бухгалтерському обліку. Адже в момент його складання відображається дохід від наданих послуг у виконавця. При цьому сума передоплати в доходах не відображається. Про це чітко визначається в п. 6.3 П(С)БО 15 "Дохід" [23].

Згідно з п. 10 зазначеного стандарту дохід, пов'язаний із наданням послуг, визначається зі ступеня завершеності операцій з надання послуг на дату балансу. У багатьох випадках складання акту і є визнанням ступеня завершеності послуг.

Наступна проблема полягає у співвідношенні термінів, що використовуються у Законі "Про ПДВ", а саме "місце поставки" та "місце надання послуг". Так, в пп. 3.1.1 зазначено про оподаткування послуг, місце надання яких знаходиться в Україні, а в пп. 6.5 цього Закону – пояснюється як визначити місце поставки послуг.

Нечіткість у визначенні понять є підставою для інколи протилежних трактувань обов'язку платників податку на додану вартість нараховувати цей податок. З цього питання надано значну кількість роз'яснень від контролюючих органів, проте і в них зустрічаються протилежні думки.

Проблема полягає в тому, що фактичне місце надання послуги і місце поставки, визначене за п. 6.5 Закону про ПДВ, не завжди збігаються, а порядок оподаткування послуг наданих на території України і за її межами суттєво відрізняється. (табл. 3).

Таблиця 3. Перелік ситуацій з визначенням місця надання та місця поставки послуг

№ з/п	Ситуації	Місце надання послуг	Місце поставки послуг
1	2	3	4
1	Резидент рекламує в Україні товари (послуги) нерезидента	Територія України	Закордон
2	Резидент здійснює послугу з продажу нерухомості нерезиденту	Територія України	Закордон
3	Резидент надає дистанційні послуги з освіти для нерезидента	Територія України	Закордон
4	Надання консультаційних послуг резидентом нерезиденту	Територія України	Закордон
5	Надання резидентом нерезиденту послуг з технічної підтримки програмного забезпечення через Інтернет або за допомогою телефонного зв'язку	Територія України	Закордон
6	Надання резидентом нерезиденту послуги з оренди автомобіля	Територія України	Закордон
7	Надання послуг з обробки даних резидентом нерезиденту через засоби зв'язку	Територія України	Закордон

Отже, якщо на практиці в господарській діяльності суб'єктів господарювання траплятимуться такі операції, то важливим постає питання, що приймати за об'єкт оподаткування. Адже в Законі про ПДВ визначено різні ставки податку, які застосовуються для оподаткування тих чи інших послуг.

Узагальнюючи весь перелік послуг за місцем поставки, для полегшення роботи бухгалтерів щодо відображення в податковому та бухгалтерському обліку експорту послуг нематеріального характеру, та

нарахування ПДВ за такими операціями, види послуг поділено на чотири групи, залежно від місця поставки, та визначено ситуації коли:

- послуги оподатковуються ПДВ за нульовою ставкою;
- послуги не оподатковуються ПДВ на підставі того, що місце їх поставки (надання) знаходиться за митною територією України;
- послуги оподатковуються ПДВ за ставкою 20 % (рис. 7).

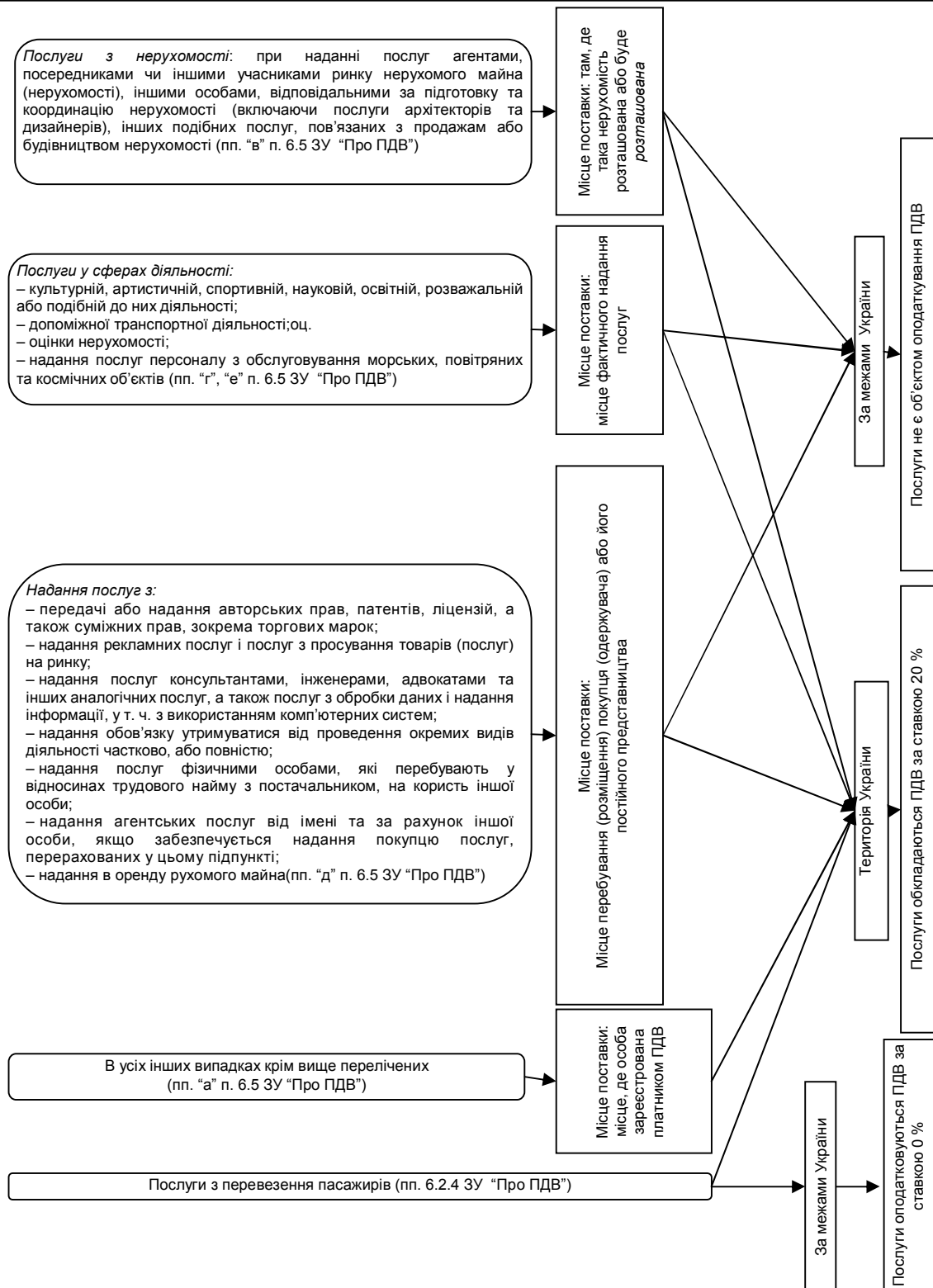

Рис. 7. Умовний розподіл видів послуг на групи залежно від місця поставки для визначення об'єкта оподаткування

Таким чином, нечіткість у визначенні понять є підставою для інколи протилежних трактувань обов'язку платників ПДВ нараховувати цей податок. Вирішити існуючу проблему можна шляхом закріплення у Податковому кодексі поняття "місце поставки послуг", за яким розподіл видів послуг на групи надає можливість визначити об'єкт оподаткування.

Чіткість у документальному оформленні операцій з послугами у зовнішньоекономічній діяльності сприятиме детінізації цього сектору економіки.

Список використаної літератури:

1. *Абрамцова Т.* Агентські послуги у сфері ЗЕД: нюанси оподаткування / Тетяна Абрамцова // *Баланс.* – 2008. – № 73 – С. 22-23. 2. *Беланова І.* Експорт товарів робіт (послуг) / Ірина Беланова // *Баланс.* – 2004. – № 38. – С. 41-45. 3. *Бондарева О.* Надання послуг

- нерезиденту: особливості оподаткування / Олена Бондарева // Бухгалтерія. – 2009. – № 8. – С. 32-34.
4. *Вертіль О.* Сумські податківці розкрили “конверт” // Урядовий кур’єр – 2009 – №195 – С. 5. 5. *Вінцевич О.* Обкладення ПДВ імпортованих супутніх послуг / О. Вінцевич // Баланс. – 2005. – № 23(565). С. 68-69.
6. *Гавеля Л.* Експортні і транзитні послуги з перевезення вантажів / Л. Гавеля // Баланс. – 2005. – № 16(558). – С. 55-58. 7. *Давидова К.* Інтернет-поставки послуг у сфері ЗЕД / К. Давидова // Баланс. – 2009. – № 33-34. – С. 33-35.
8. *Дробоття С.* ПДВ: послуги для нерезидента / С. Дробоття // Бухгалтерія. – 2008. – № 4. – С. 74-75.
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 10. *Карпов Л.* Послуги від нерезидента, відшкодування ПДВ і строки давності / Л. Карпов // Бухгалтер. – 2009. – № 24. – С. 34. 11. *Киян І.* Зарахування з нерезидентом: послуга за послугою, послуга за товар / І. Киян // Баланс. – 2007. – № 18 – С. 29-31.
12. *Ключник О.* На запізнілий акт три місяці чекають / Олександр Ключник // Бухгалтер. – 2004. – № 44. – С. 48-49. 13. *Корнійчук Г.* Отримуємо юридичні послуги: чи будуть валові витрати / Галина Корнійчук // Все про бухгалтерський облік. – 2008. – № 117. – С. 42.
14. *Костюк Д.* Роботи (послуги), надані нерезидентом: чи завжди є ПДВ / Д. Костюк // Податки і бухгалтерський облік. – 2002. – № 95. – С. 39. 15. *Краснокутська Л.* ПДВ при наданні послуг нерезидентом / Л. Краснокутська // Баланс. – 2007. – № 6. – С. 58. 16. *Латов Ю.В., Ковалев С.Н.* Теневая экономика: Учебное пособие для вузов / Под ред. д.п.н., проф. В.Я. Кикотя; д.э.н., проф. Г.М. Казиахмедова. – М.: Норма, 2006. – 336 с. 17. *Лашко І.* Послуги нерезиденту з просування товарів / Інна Лашко // Баланс. – 2005. – № 37. – С. 61. 18. *Лісовий Г.* Здобуток податкової міліції – кожен п’ятий викритий тяжкий економічний злочин у державі [Електронний ресурс] / Геннадій Лісовий // Вісник податкової служби України. – 2010. – № 10. Режим доступу: http://www.visnuk.com.ua/article/one/Hennadii_L7561036.html. 19. *Мельник В.* “Конверт” і у в’язницю заведе! // Урядовий кур’єр. – 2009. – №197. – С. 5. 20. *Михайленко Д.* Оподаткування ПДВ експорту/імпорту робіт (послуг) / Д. Михайленко. – 2005. – № 23. – С. 42-44. 21. *Новицький В.Є.* Міжнародна економічна діяльність України: Підручник / В.Є. Новицький. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с. 22. *Орлова О.* Надання рекламних послуг на сайті підприємства / Ольга Орлова // Баланс. – 2004. – № 10. – С. 70. 23. П(С)БО 18 “Доход” // Все про бухгалтерський облік. – 2007. – № 18. – С. 50-51. 24. Послуги за кордоном: чи розраховувати на податковий кредит / Марина Пашкур // Все про бухгалтерський облік. – 2008. – № 20. – С. 41-42.
25. *Предборський В.А.* Детінізація економіки: Монографія. – К.: Кондор, 2005. – 614 с. – С. 303. 26. Прибуток до ваших послуг // Контракти. – 2009. – №25-26. – С. 3. 27. *Привалова Н.* Продаж робіт і послуг нерезиденту / Н. Привалова // Баланс. – 2006. № 39. – С. 19-20. 28. Світовий ринок товарів та послуг: Підручник. У 2 ч. – Ч. 2 / А.А. Мазаракі, Є.М. Воронова, І.В. Чаус та ін. [за заг. ред. А.А. Мазаракі] – Х.: Вид-во “Ранок”, 2008. – 240 с. 29. *Солодченко І.* НДС при получении услуг от нерезидента / И. Солодченко // Бухгалтерія. – 2008. – № 42. – С.75. 30. *Струк О.* Серед українських компаній найпопулярнішою податковою гаванню залишається Кіпр // Контракти – 2009 – №18-19 – С. 13. 31. Типологія легалізації злочинних коштів в Україні в 2004-2005 роках [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nexus.ua/data/files/Legal_DB/Ukraine/Money_Laundry_Typology.pdf. 32. *Харченко Н.* Цена услуги и единый налог / Наталия Харченко // Баланс. – 2002. – № 48. – С. 31-35. 33. *Чернишова Г.* Видача суб’єктам ЗЕД дозволів на перевищення встановлених строків ввезення товарів (виконання робіт, надання послуг), які імпортується за бартерними договорами / Ганна Чернишова // Вісник податкової служби України. – 2009. – № 16. 34. *Шарова О.* Оподаткування транспортних послуг нерезидента / О. Шарова // Баланс. – 2005. – №49. – С. 44. 35. *Щербина Л.* Послуги у сфері ЗЕД / Л. Щербина // Баланс – 2005. – № 43. – С. 71. 36. Якби знайти той конвертаційний центр бажаного в дійсне [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://narodna.prawda.com.ua/politics/4925a26df3975/>
- ЧИЖЕВСЬКА Людмила Віталіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри господарського і фінансового контролю Житомирського державного технологічного університету